

Nr 91.

Av friherre Fleming, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om åvägbringande av bättre samverkan mellan vederbörande be-
träffande arméns och marinens utrustning med vapen och ammunition m. m.

Ansvar för arméns utrustning av vapen och ammunition har sedan gammalt tillhört generalfälttygmästarens ämbetsbefattning — och åligger honom fortfarande såsom chef för arméförvaltningens artilleridepartement. Bland arméförvaltningens uppgifter ingår att »föranstalta därom att truppernas utrustning, beväpning och förplägning ske på tidsenligt sätt, ävensom att arméns förråd äro i fullständigt skick».

Beträffande marinen vilar ansvaret för dess vapenutrustning på marinförvaltningen, bland vars åligganden ingår »att övervaka, det sjöförsvarets materiel vidmakthålles i tjänstbart skick med fullständiga inventarier och nödiga utredningar, samt att dess byggnader och övriga egendom behörigen tillses, vårdas och underhålles».

Kungl. Maj:t har förbehållit sig att fastställa modeller å alla i vapen- och ammunitionsutrustning ingående större och viktigare delar, såsom skjutvapen, lavetter, projektiler och minor, varemot sådana av mindre betydelse fastställas av generalfälttygmästaren, respektive marinförvaltningen.

Innan en modell kan föreslås till fastställelse, bör emellertid förberedande försök i större eller mindre omfattning hava blivit med materielen i fråga utförda och dess lämplighet för sitt ändamål sålunda ådagalagd.

Anordnandet av dessa försök ankommer på de myndigheter, som hava att för Kungl. Maj:t föreslå modell å ifrågavarande materiel till fastställelse, och dessa hava att genom sina underlydande organ verkställa de nödvändiga försöken.

Planläggningen för anskaffande av nya vapen och utförandet av de förberedande försöken komma som naturligt är till följd av organisationen att drivas särskilt för armén och särskilt för marinen oberoende av varandra.

Nu är det visserligen sant, att betingelserna för de båda vapenslagens utrustning äro väsentligt olika, och att sålunda i många fall utvecklingen måste gå efter helt olika linjer, men lika sant är att intressena i de allra flesta punkter beröra varandra, och att sålunda det ena vapenslaget bör kunna draga fördel av de erfarenheter och rön, som göras under arbetet på det andras utveckling. Det är egentligen blott med hänsyn till den olika effekt man på grund av medgiven vikt kan av en kanon med viss kaliber uttaga, samt med hänsyn till lavettage och riktanordningar intressena skilja sig; i övriga fall komma de varandra i allmänhet mycket nära. Beträffande det under marinens förvaltning stående kustartilleriet äro intressena i de flesta fall fullt jämförbara med dem, som beröra landets övriga under arméns förvaltning hörande fästningstrupper.

Men icke blot de rön, som göras under försök med nya vapenkonstruktioner, utan kanske i lika hög om icke högre grad de som göras under vapnens tjänstebud äro ägnade att lämna värdefulla upplysningar och anvisningar, som böra vara till nytta för vapenteknikens män, vare sig de tillhöra armén eller marinen.

Jag vill blott exempelvis antyda de lärdomar, som vinnas på grund av framträdande felaktigheter i ena eller andra avseendet, vare sig med avseende på ammunitionen eller vapnen, och vilka betinga rättelser vid den fortsatta anskaffningen, ävensom de iakttagelser, som göras med avseende på vapnens skötsel för dess vidmakthållande och för att hindra olyckshändelser etc.

Det vill sålunda synas, som ett samarbete mellan armén och marinen i detta avseende skulle vara till verklig nytta för båda parterna. Detta får givetvis icke anordnas så, att någondera parten blir i sin handlingsfrihet bunden. Jag vill sålunda icke förorda det förslag, som tidigare varit å bane, att åvägabringa sådan gemenskap genom upprättande av en arméns och flottans artilleribyrå, stående under general-

fälttygmästarens direkta befäl*, ty ett sådant förhållande skulle, med den utveckling fartygsartilleriet numera erhållit, vara föga på sin plats.

Det är ingalunda tillrådligt att söka åvägabringa gemenskap eller likhet, där detta på grund av vapnens olika natur skulle vara till skada. Armén och flottan ha i vissa fall gått sin olika väg och det vore säkerligen högst oklokt att söka leda utvecklingen i andra banor.

Exempelvis ha armén och flottan till sina kanoner olika krutslag, och vartdera vapnet bör obetingat fortsätta utvecklingen med det krut, som för detsamma visat sig bäst passande. Å andra sidan finnes beträffande de numera för projektilladdning använda brisanta sprängämnen fullt likställda intressen.

För sådana olikheter som att flottans 12 cm. kanoner ha en kaliber av 121,7 mm. och 120 mm., under det att arméns ha 117 mm., synes icke fullt befogade skäl förefinnas.

Vad man skulle avse att vinna med det föreslagna samarbetet, vore i första hand en mera samlad erfarenhet och i andra hand gemenskap i sådana fall, där detta utan olägenhet låte sig göra.

Och härmed kommer man även in på den viktiga frågan om *sättet* för anskaffningen och upphandlingen av vapen och ammunition.

Dessa artiklar tillverkas nu dels vid statens egna och dels vid privata verkstäder. Häremot torde i princip intet vara att invända, utan tvärtom synes detta vara det enda rationella systemet för frågans ordnande.

Å ena sidan skulle det vara alltför riskabelt att överlämna all tillverkning åt den enskilda företagsamheten, men å andra sidan böra i de fall, där staten har egna verkstäder, dessa icke byggas större än som erfordras för en jämn sysselsättning under fredstid.

För det ökade behov, som vid krigsfara alltid framträder, böra privata verkstäder stå till disposition. Staten bör därför hava intresse av att uppamma och vidmakthålla en lifskraftig privatindustri å vapentechnikens område, och detta torde lättast låta sig göra genom en lämplig fördelning av arbetet mellan statens egna och de privata fabrikerna. Genom att tillförsäkra dessa sistnämnda vissa beställningar och möjligen andra fördelar, bör staten med dem kunna träffa sådan överenskommelse, att de vid behov stå till statens disposition.

Om man vid upphandling av ifrågavarande effekter blint följer

* Ett sådant förslag framlades för 1878 års riksdag; godkändes i Första kammaren men föll i den Andra ävensom i gemensam votering.

upphandlingsreglementets föreskrifter, och på grund av låga anbud utlämnar beställningar till en mängd olika fabriker — däribland sådana som icke äro för ifrågavarande tillverkning speciellt lämpade — kan man visserligen vinna en tillfällig prisreduktion, men man hindrar samtidigt utvecklingen vid de fabriker, som tagit vapen- och ammunitionstillverkningar till specialuppgift, och man vinner ingalunda den kontinuitet i utvecklingen som är önskvärd, lika litet som säkerhet att vid behov hava erforderlig produktionsförmåga till disposition.

Redan år 1876 framhölls av en för utredning av nu berörda frågor tillsatt kommitté faran av att kanontillverkningen omhänderhades utslutande av privatfabrik, vilkens ägare icke iklätt sig några förbindelser till staten, utan när som helst kunde nedlägga tillverkningen, och det påpekades, att så lätt kunde bliva fallet, om utländska beställningar utebleve, så framt icke staten då funne sig föranlåten uppehålla tillverkningen.

En sådan fara förefinnes alltjämt icke blott beträffande artiklar, som höra till kanonmateriel, utan även beträffande krut och ammunition i övrigt. Det synes under sådana förhållanden, och med hänsyn till pågående utredningar om försvaret i allmänhet, vara synnerligen önskvärt, att nu berörda förhållanden bleve upptagna till prövning.

På grund av det nu anförda får jag sålunda hemställa,

att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning om
dels på hvad sätt en större gemenskap skulle kunna åvägabringas beträffande frågor, som röra arméns och marinens utrustning av vapen och ammunition,
dels ock i samband därmed vilka åtgärder, som böra vidtagas, för att svenska privatfabriker med erforderlig produktionsförmåga må finnas till krigsstyrelsens disposition

samt för Riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan giva anledning.

Stockholm den 1 februari 1913.

Herman Fleming.